

3. Стратегія реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2022 року № 1153-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#Тех>.

4. Богатирьов І. Г Сучасна в'язниця в Україні: інноваційна модель. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. № 2. С. 85–91. URL: <http://www.nvppp.in.ua/vip/2023/2/15.pdf> (дата звернення 20.10.2023 р.)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-327-2-26>

НАСИЛЛЯ У В'ЯЗНИЦЯХ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ: АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ

Михайлик О. Г.

*доктор юридичних наук, професор кафедри управління безпеки,
правоохоронної та антикорупційної діяльності
Міжрегіональної Академії управління персоналом
м. Київ, Україна*

Проблема насилля у в'язницях місць несвободи Міністерства юстиції України є актуальною і не достатньо дослідженою проблемою. З огляду на проблематику варто наголосити, що насилля в місцях несвободи є доволі розповсюдженим явищем. До речі, воно проявляється як серед засуджених так, і персоналу місць несвободи до засуджених.

Вже не кажучи про випадки, коли персонал місць несвободи свідомо примушують засуджених страждати, аби досягти своїх цілей. Це моменти повної вразливості засудженого, коли він не може себе захистити, але потребує особливо медичної допомоги. Серед видів насилля, що характерні для в'язниці, варто виділити:

1) **фізичне насилля**, яке часто супроводжується тілесними ушкодженнями різних ступенів. Проте, коли йдеться про надання медичної допомоги, неважливо ким було завдано ушкодження, коли і як – працівники місць несвободи зобов'язані зреагувати. Проте доволі розповсюдженим явищем є те, коли засудженого в місці несвободи лишають в тому стані та не надають допомогу.

З цього приводу ми можемо говорити, що в місцях несвободи порушується ст. 3 Конвенції про захист прав людини та

основоположних свобод щодо заборони катування, як таку, яка також стосується ненадання медичної допомоги в місцях несвободи [1].

Отже, коли засуджений отримав фізичне насилля і страждає від нього, а адміністрація виправної чи виховної колонії, слідчого ізолятора не надає йому медичну або іншу допомогу вчені називають – це катування. Зокрема, засуджений може отримати фізичне насилля, ще до прибуття до місця відбування покарання. Наприклад, під час моніторингового візиту в Бердянську виправну колонію було виявлено, що до контролю за засудженими залучені інші засуджені.

Більше того, попри початок повномасштабної війни р.ф та окупацію Бердянську, слідчі ДБР, за сприяння СБУ та під керівництвом Офісу генерального прокурора продовжили розслідування і змогли довести причетність керівництва колонії до катувань.

Було встановлено, що з моменту прибуття до колонії кожен із засуджених проходив жорстку процедуру приймання, під час якої до них застосовувалися витончені види катувань, фізичний та психологічний тиск, основною метою яких було зламати волю людини й примусити беззаперечно виконувати будь-які вказівки.

Надалі засуджений потрапляв до рук інших засуджених, але тих, що пішли на співпрацю з адміністрацією установи виконання покарань. Вони продовжували протиправні дії щодо новоприбулих. У ДБР повідомили, що за планом керівників колонії до засуджених протягом перших 14 днів перебування в дільниці карантину та розподілу щоденно застосовувалися такі катування як:

- завдання ударів пластиковою або дерев'яною палицею по стопах, внаслідок чого подальше ходіння особи було болісним та ускладненим;
- завдання ударів кулаком в область хребців шиї, від яких потерпіла особа на мить втрачала координацію або взагалі свідомість (так звана «черепаха»);
- болісне викручування рук за спиною, що супроводжувалося укладеним процесом дихання (так звані «ластівка» або «заплив»);
- завдання численних ударів палицею по сідничній області, відбивання фаланги пальців рук пластиковою або дерев'яною палицею;
- занесення під нігті грибкових інфекцій забрудненою швейною голкою, зв'язування або іммобілізація особи на тривалий час;
- довготривале стояння в одному положенні протягом декількох годин, присідання понад 500 і більше раз, безпідставне миття підлоги протягом цілого світлового дня тощо [2].

2) психологічне насилля. Психологічне насилля – це маніпуляції, словесні образи, приниження та шантаж, як з боку засуджених так і

персоналу в'язниці. Всі хто причетний у місцях несвободи до психологічного насильства чинить його умисно з метою викликати в останнього емоційну реакцію та завдати шкоди.

За нашим дослідженням більшість конфліктних ситуацій в місцях несвободи, виникає під час психологічного насильства, довести яке не завжди можна. А тому, засуджені відносно яких було вчинено психологічне насильство можуть розповісти про нього за певних обставин, оскільки реакція переслідування в реальному житті засудженого в місцях несвободи не виключається.

Важливою ознакою психологічного насилля з боку персоналу місць несвободи є намагання адміністрації встановити контроль над поведінкою засудженого. Особливого поширення психологічне насилля набуває відносно тих хто вперше прибув у в'язницю для відбування покарання.

Сексуальне насилля – це примусове оголення, неналежна поведінка персоналу при проведенні обшуків і надмірно грубі особисті огляди з проникненням в порожнини тіла.

Також до форм сексуального приниження відносяться спостереження за ув'язненими під час прийняття ними душу, образи сексуального характеру, а також непристойні зауваження і жести, наприклад, свист. Вкрай важко уникнути приниження та утисків за ознакою сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності, зокрема в місцях несвободи.

Персонал місць несвободи можуть бути співучасниками таких дій – наприклад, проводячи надмірно грубі особисті огляди або обстеження, на проведення яких не отримано згоду ув'язненого. Не слід оминати увагою той факт, що вони також можуть бути співучасниками насильства у тому разі, якщо з їхнього боку відсутня реакція на вчинення подібного насильства ув'язненими.

Сексуальне насилля може бути навмисним з метою отримання інформації або визнання, з метою покарання, залякування чи примусу або ж з будь-яких причин, пов'язаних з дискримінацією будь-якого характеру.

Отже, ми не можемо виключати, що в деяких в'язницях Міністерства юстиції України ще існує субкультура, фізичне, психологічне та сексуальне насилля. А тому, реформування кримінально-виконавчої системи України і її трансформація в пенітенціарну систему вкрай потрібне.

Оскільки типовий проект нової в'язниці передбачає одиночне утримання засуджених, а тому ми підтримуємо вітчизняного вченого І.Г. Богатирьова, що саме система одиночного утримання засуджених спрямована на унеможливлення спілкуватися їх у нічний час,

виникнення конфліктних ситуацій, формування у засуджених субкультури, зменшення можливостей учинити новий злочин в місцях несвободи [3, с. 17].

Література:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 15.10.2023 р).

2. ДБР затримало екскерівників виправної колонії Бердянська, які вибивали з ув'язнених гроші. URL: <https://dbr.gov.ua/news/dbr-zatrimalo-kolishnih-kerivnikiv-vipravnoi-kolonii-berdyanska-yaki-zhorstokimi-katuvannyami-vibivali-z-uvyaznenih-groshi> (дата звернення 15.10. 2023 р.)

3. Богатирьов І.Г. В'язниця в Україні у XXI столітті (інноваційна модель). Київ : ВД «Дакор», 2023. 44 с. С. 17.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-327-2-27>

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯКІ ВІДБУЛИ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ТРИМАННЯ В ДИСЦИПЛІНАРНОМУ БАТАЛЬЙОНІ

Нестеренко В. В.

*аспірант кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та кримінології
Академії Державної пенітенціарної служби
м. Чернігів, Україна*

Процес соціальної адаптації та ресоціалізації засуджених військовослужбовців є критично важливим у забезпеченні справедливості щодо ставлення до їх суспільно-корисної діяльності, гуманного підходу до їх соціального захисту та їхнього успішного відновлення як у військовому соціумі так і в суспільстві, після завершення періоду проходження військової служби. В будь якому разі, військовослужбовці засуджені до відбування покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні, зазнають соціально-психологічних змін, у зв'язку з їх засудженням та знаходженням у специфічній установі відбуванням покарання, що обмежує їх особисту свободу, права та законні інтереси. Під час примусової